

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

29-35-69, 628-37-04

21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR.PT.24

00-503 W A R S Z A W A

TELEFAX: 29-40-89

BS/91/74/93

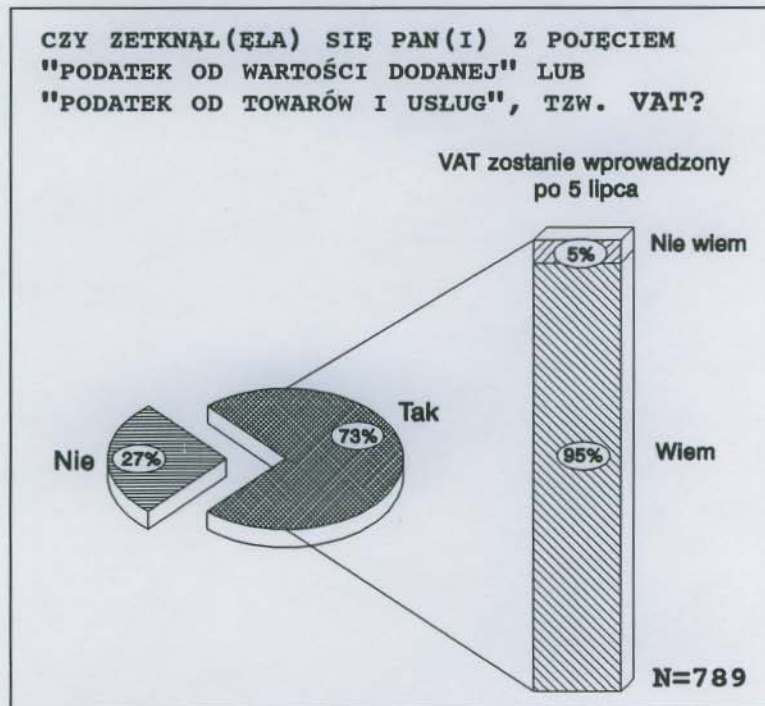
LATO Z VAT-em

Komunikat z badań

Warszawa, czerwiec 1993 r.

UWAGA: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

- ◆ W październiku ubiegłego roku około 80% ankietowanych przyznało, że nic nie słyszeli o nowym podatku od towarów i usług. Obecnie, na kilkanaście dni przed wejściem w życie zasad tego opodatkowania, skrót "VAT" nic nie mówi co czwartemu respondentowi (27%).

- ◆ Osoby, które słyszały o nowym podatku, prawie jednogłośnie (93%) przypuszczają, że po 5 lipca nastąpią podwyżki cen. Obawę, że skok cen będzie znaczny, wyraża 3/4 ankietowanych.

- ◆ W czerwcu ci, którzy coś słyszeli o wprowadzeniu VAT-u, częściej niż inni robili (bądź planują) zakupy wiążące się z dużym wydatkiem. Do sklepów wybrali się (wybierają się) przede wszystkim prywatni przedsiębiorcy (38%) i osoby plasujące się w najwyższej grupie dochodów (22%).

Od 5 lipca 1993 roku wchodzi w życie ustawa o podatku od towarów i usług, zwanym także podatkiem od wartości dodanej, w skrócie VAT (ang. Value Added Tax). VAT zastąpi stosowany dotychczas podatek obrotowy i tym samym upodobni polski system fiskalny do systemu stosowanego w krajach Wspólnoty Europejskiej.

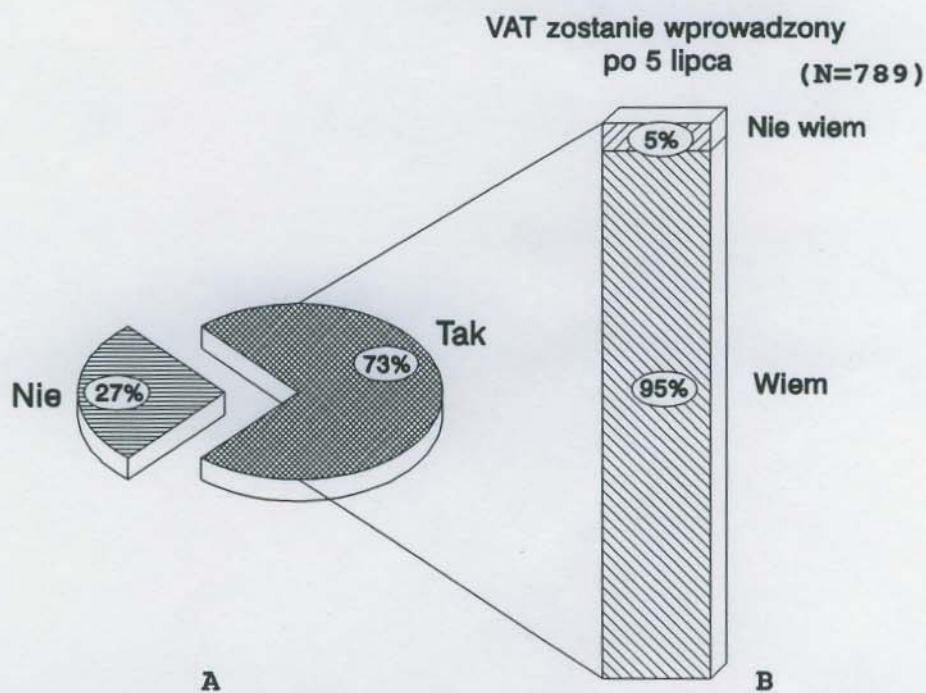
Przez cały okres dyskusji wokół wprowadzenia nowego sposobu naliczania podatku, a także teraz, kiedy jesteśmy w przededniu jego wejścia w życie, VAT wzbudzał i wzbudza wiele kontrowersji. Czy zapewni szybszy dopływ pieniędzy do kasy państwowej, czy też niebezpiecznie powiększy deficyt budżetu? Czy wywoła "szokowy" wzrost cen? A może - jak zapewnia Ministerstwo Finansów - sprawi, że ceny na niektóre artykuły spadną? Zdania na temat skutków VAT-u są podzielone, a niekiedy nawet sprzeczne. Co się wydarzy po 5 lipca? W czerwcowym sondażu CBOS¹ poruszyliśmy kilka problemów związanych z wprowadzeniem nowego rodzaju opodatkowania.

Kto słyszał o podatku VAT?

Nowe zasady opodatkowania będą dotyczyły wszystkich - producentów i handlowców, a w konsekwencji na ostatnim etapie "tworzenia wartości dodanej" - także konsumentów. Choć sposób naliczania i funkcjonowania VAT-u w polskim systemie fiskalnym dla wielu osób pozostaje prawdopodobnie niejasny, z badań CBOS wynika, że sprawa ta nie jest respondentom całkowicie obca (rys. 1).

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (36), zrealizowane w dniach 11-14 czerwca 1993 roku na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1086).

RYS. 1. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
CZY ZETKNAŁ(ĘŁA) SIĘ PAN(I) Z POJĘCIEM
"PODATEK OD WARTOŚCI DODANEJ" LUB "PODATEK
OD TOWARÓW I USŁUG", TZW. VAT?

Blisko 3/4 ankietowanych twierdzi, że zetknęło się z pojęciem "podatek od towarów i usług"; pozostałe osoby nigdy o nim nie słyszały (rys. 1A). W grupie badanych, dla których skrót "VAT" nie brzmi obco, prawie wszyscy (95%) wiedzą, że wejdzie on w życie 5 lipca (rys.1B).

Poinformowanie na temat VAT-u wiąże się z kilkoma podstawowymi cechami społeczno-demograficznymi, takimi jak wykształcenie, zawód, wiek i miejsce zamieszkania². Im wyższy jest poziom wykształcenia, tym większy odsetek respondentów zetknął się z pojęciem "podatek od towarów i usług" czy "podatek od wartości dodanej". W grupie osób z wykształceniem wyższym sięga on 95%. W 100% poinformowani o wprowadzeniu VAT-u są

² Wszystkie zależności opisane w komunikacie są istotne statystycznie, co oznacza, że w każdym przypadku hipoteza o braku zależności statystycznej została odrzucona na poziomie istotności równym 0.05.

prywatni przedsiębiorcy, kadra kierownicza i inteligencja, w mniejszym zaś stopniu pozostałe grupy zawodowe, w tym zwłaszcza rolnicy (63%). W efekcie mieszkańcy wsi słyszeli o nowym podatku rzadziej niż ankietowani mieszkający w miastach. Wśród osób młodych i badanych w wieku produkcyjnym jest około 80% poinformowanych o podatku od towarów i usług, a wśród respondentów starszych (65 lat i więcej) nieco ponad połowa (55%)³.

Mimo iż na kilkanaście dni przed wejściem w życie zasad VAT co czwarty badany nic o nim nie słyszał, jednak wiedza w tym zakresie w ciągu ostatnich dziewięciu miesięcy⁴ znacznie się poszerzyła.

Tabela 1

w procentach

Odpowiedzi na pytanie: Czy zetknął(ęła) się Pan(i) z pojęciem "podatek od wartości dodanej" lub "po- datek od towarów i usług", tzw. VAT?	Wskazania respondentów według terminów badań:	
	X '92	VI '93
Tak	19	73
Nie	81	27
	100% (N=1212)	100% (N=1084)

Jak wynika z przedstawionych danych, odsetek respondentów, którzy mają pewne wyobrażenie o nowym systemie podatkowym, wzrósł w omawianym okresie o ponad 50 punktów procentowych.

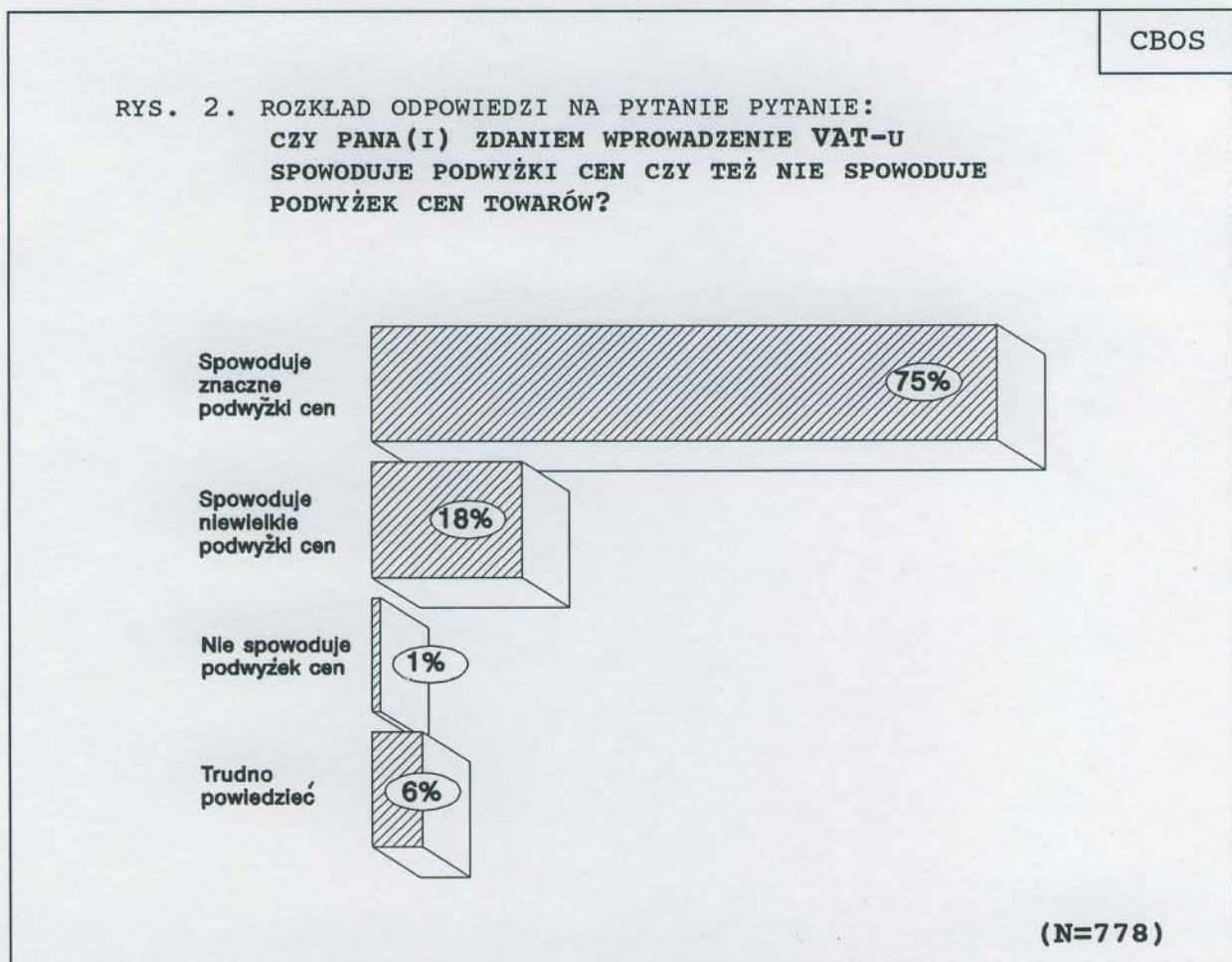
Co się wydarzy po 5 lipca?

Wprowadzenie podatku VAT, które jest często przedmiotem dyskusji w środkach masowego przekazu, w świadomości przeciętnego obywatela sprowadza się prawdopodobnie do pytania, czy po 5 lipca Polska przeżyje "szok cenowy"? Pewne doświadczenia w tym

³ Zob. tabele aneksowe.

⁴ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (28) zrealizowane w dniach 15-20 października 1992 roku, ogólnopolska reprezentatywna próba losowa.

względnie mają Węgrzy i Czesi, którzy jako pierwsi z bloku wschodniego wprowadzili europejski system opodatkowania, i nie uniknęli wzrostu cen ponad przewidywaną normę. Wydaje się jednak, że na opinie Polaków o skutkach VAT-u wywierają wpływ nie tyle informacje docierające z zagranicy, co przekonanie, że zawsze straci konsument. Można także przypuszczać, że poglądy ankietowanych w tak istotnej kwestii, jak wysokość cen, są w znacznym stopniu zależne od nastrojów społecznych. A te - jak wynika z sondażu⁵ są nie najlepsze. Złą sławę zyskuje VAT również wskutek kampanii reklamowych tych firm, które zachęcają do zakupów, strasząc negatywnymi konsekwencjami nowego systemu podatkowego. Co zatem, zdaniem ankietowanych, wydarzy się w lipcu? (rys. 2).

⁵ Zob komunikat CBOS "Nastroje społeczne w czerwcu '93".

Respondenci są w dużym stopniu zgodni w przewidywaniach dotyczących wpływu, jaki wywrze VAT na poziom cen. Ponad 90% osób poinformowanych o wprowadzeniu VAT spodziewa się w lipcu podwyżek cen na różne towary, przy czym 3/4 uważa, że będą one znaczne. Pozostałe opinie stanowią statystyczny margines. Należy jednak przypomnieć, że CBOS przeprowadził swoje badanie na kilkanaście dni przed podaniem przez rząd informacji o zamierzonej kontroli cen związanej ze zmianą systemu opodatkowania. Być może informacja ta w znacznym stopniu zmniejszyłaby obawy respondentów.

Do umiarkowanych pesymistów, oczekujących raczej niewielkiej podwyżki niż gwałtownego skoku cenowego, należą przede wszystkim osoby z wyższym wykształceniem (31%), kadra kierownicza i inteligencja (30%) oraz mieszkańcy małych miasteczek (30%). Zależności między opiniami w kwestii podwyżek cen po wprowadzeniu VAT-u a dochodami respondentów nie zachodzą - rozkład odpowiedzi w różnych grupach dochodowych jest zbliżony. Na mniej lub bardziej pesymistyczne wyobrażenia związane z wprowadzeniem VAT-u ma natomiast wpływ ogólna ocena sytuacji w kraju. Respondenci wyrażający opinię, że rozwój sytuacji w kraju zmierza we właściwym kierunku, również na nowy podatek patrzą z większą dozą optymizmu i stosunkowo częściej niż pozostali są przekonani, że lipcowy wzrost cen będzie niewielki.

Co robić?

Czerwiec jest ostatnim momentem na podjęcie decyzji o dużym wydatku przez osoby przewidujące podwyżki. Zapytaliśmy respondentów, czy planują w tym miesiącu (ewentualnie czy zrobili już) jakieś większe zakupy?

		CBOS
<i>Czy w czerwcu Pan(i) lub Pana(i) najbliższa rodzina planuje zakup czegoś lub też zakupiła coś, co wiąże się z dużym wydatkiem?</i>		
Tak		13%
Nie		86%
Trudno powiedzieć		1%

Przedstawione dane wskazują, że niewiele osób spośród ogółu badanych odwiedziło tuż przed wprowadzeniem VAT-u sklepy bądź zamierza to uczynić do końca czerwca. Dodatkowa analiza wykazała, że na zachowania konsumenckie respondentów wywarł wpływ ich stan wiedzy o nowym podatku. Osoby, które zetknęły się z pojęciem "podatku od towarów i usług", dwa razy częściej niż pozostali (15% wobec 6%) planowały zakupy lub też zakupiły już coś, co wiązało się z dużym wydatkiem. Nie stwierdzono natomiast, aby respondenci obawiający się gwałtownego skoku cen odwiedzali sklepy częściej (16%) niż ci, którzy spodziewają się tylko niewielkich podwyżek (odpowiednio 16% i 14%).

Tabela 2

Czy Pana(i) zdaniem, wprowadzenie VAT-u spowoduje podwyżki czy też nie spowoduje podwyżek cen towarów?	Odsetki odpowiedzi na pytanie: Czy w czerwcu Pan(i) lub Pana(i) najbliższa rodzina planuje zakup czegoś lub też zakupiła coś, co wiąże się z dużym wydatkiem?		Liczba L=100%
	tak	nie	
Spowoduje znaczne podwyżki cen	16	84	590
Spowoduje niewielkie podwyżki cen	14	86	136
Trudno powiedzieć	13	87	47
Ogółem	16	84	773

Z tabeli wyłączono kategorię respondentów, którzy nie przewidywali wzrostu cen po wprowadzeniu podatku VAT. Jest ona tak nieliczna (9 osób), że nie ma wpływu na brak zależności między zmiennymi przedstawionymi w tabeli.

Na decyzję o kosztownym zakupie ma oczywiście wpływ nie tylko poinformowanie o wprowadzeniu nowego systemu opodatkowania. Pozostają jeszcze ograniczenia natury materialnej. Dlatego w czerwcu do sklepów ruszyli przede wszystkim ludzie, w których rodzinach miesięczny dochód przypadający na osobę wynosi 2 mln zł i więcej. W tej grupie respondentów w czerwcu robiła (lub planuje) zakupy co czwarta osoba. Częściej niż inni odwiedzali (odwiedzą) sklepy prywatni przedsiębiorcy (38%).

Co kupiliśmy lub kupimy w czerwcu? Z tym pytaniem (w formie pytania otwartego) zwróciliśmy się do grupy osób, którym słowo VAT nie jest obce i które zaplanowały na czerwiec duże wydatki.

<i>Co Pan(i) lub Pana(i) rodzina kupił(a) lub też zamierza kupić w tym miesiącu?</i>		CBOS
		N=120
Materiały potrzebne do budowy domu lub remontu mieszkania	30%	
Samochód	14%	
Sprzęt RTV	13%	
Meble	13%	
Sprzęt gospodarstwa domowego (lodówka, pralka itp.)	13%	
Opał (węgiel, koks, drewno)	12%	
Dom/mieszkanie (także wykup od spółdzielni)	5%	
Inne	10%	

Jak widać, osoby poinformowane o wprowadzeniu podatku VAT inwestowały (lub zamierzają to zrobić) w dobra trwałe, przede wszystkim w materiały potrzebne do budowy lub remontu domu.

★

★

★

Na kilkanaście dni przed wejściem w życie podatku od towarów i usług, tzw. VAT, co czwarty respondent przyznał, że nigdy o tym podatku nie słyszał. Prawie wszyscy ankietowani sądzą, że wprowadzenie VAT-u spowoduje podwyżkę cen; różnica sprowadza się tylko do odmiennego zdania na temat wysokości tej podwyżki. Świadomość wprowadzenia od 5 lipca nowego systemu podatkowego, a co za tym idzie obawa przed wzrostem cen sprawiła, że część respondentów planuje (bądź już te plany zrealizowała) duże zakupy. Należą do nich przede wszystkim prywatni przedsiębiorcy i osoby plasujące się w najwyższej grupie dochodów.

A N E K S

Tabela 1. Czy zetknął(ęła) się Pan(i) z pojęciem "podatek od wartości dodanej" lub "podatek od towarów i usług", tzw. VAT?

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	73	27	1084
Płeć			
Mężczyźni	75	25	526
Kobiety	71	29	558
Wiek			
do 24 lat	79	21	126
25-34	81	19	161
35-44	83	17	240
45-54	80	20	153
55-64	63	37	200
65 lat i więcej	55	45	201
Miejsce zamieszkania			
Wieś	63	37	403
Miasto do 20 tys.	68	32	127
od 21 do 100 tys.	79	21	220
101-500 tys.	86	14	170
501 tys. i więcej mieszk.	78	22	164
Region			
Północny	79	21	116
Zachodni	71	29	120
Środkowozachodni	79	21	161
Środkowy	70	30	214
Wschodni	64	36	116
Południowo-wschodni	73	27	167
Południowo-zachodni	74	26	190
Wykształcenie			
Podstawowe	53	47	438
Zasadnicze zawodowe	77	23	272
Średnie	92	8	293
Wyższe	95	5	81
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	100	0	48
Prac.umysł.niż.szczebła	96	4	85
Pracownicy fiz.-umysł.	88	12	44
Robotnicy wykwalifikowani	79	21	125
Robotnicy niewykwalifik.	78	22	56
Rolnicy	63	37	75
Prywatni przedsiębiorcy	100	0	31
Bierni zawodowo			
Renciści i emeryci	62	38	419
Uczniowie i studenci	83	17	39
Bezrobotni	71	29	96
Gospodynie domowe i inni	61	39	63
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 500 tys.zł	53	47	74
500 tys. - 999 tys.	70	30	261
1000 tys. - 1499 tys.	68	32	281
1500 tys. - 1999 tys.	84	16	173
2000 tys. i powyżej	83	17	209
Ocena własnych war. mater.			
Złe	68	32	520
Średnie	75	25	443
Dobre	86	14	120
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	74	26	74
Raz w tygodniu	72	28	648
Kilka razy w roku	73	27	271
W ogóle nie uczestniczy	75	25	89
Ocena kier.rozw.syt.w kraju			
Dobry kierunek	80	20	239
Zły kierunek	72	28	680
Trudno powiedzieć	66	34	165

Tabela 2. Czy słyszał(a) Pan(i), że od 5 lipca br. podatek ten wchodzi w życie?

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	95	5	788
Płeć			
Mężczyźni	96	4	393
Kobiety	93	7	395
Wiek			
do 24 lat	90	10	99
25-34	92	8	129
35-44	97	3	200
45-54	97	3	123
55-64	98	2	125
65 lat i więcej	90	10	110
Miejsce zamieszkania			
Wieś	89	11	253
Miasto do 20 tys.	95	5	86
od 21 do 100 tys.	96	4	174
101-500 tys.	98	2	146
501 tys. i więcej mieszk.	99	1	129
Region			
Północny	92	8	92
Zachodni	95	5	84
Środkowozachodni	96	4	126
Środkowy	91	9	149
Wschodni	96	4	74
Południowo-wschodni	95	5	122
Południowo-zachodni	97	3	141
Wykształcenie			
Podstawowe	90	10	232
Zasadnicze zawodowe	93	7	209
Średnie	98	2	270
Wyższe	100	0	77
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	100	0	48
Prac.umysł.niż.szczebla	99	1	82
Pracownicy fiz.- umysł.	97	3	39
Robotnicy wykwalifikowani	96	4	99
Robotnicy niewykwalifik.	92	8	43
Rolnicy	92	8	47
Prywatni przedsiębiorcy	98	2	31
Bierni zawodowo			
Renciści i emeryci	95	5	258
Uczniowie i studenci	90	10	32
Bezrobotni	92	8	68
Gospodynie domowe i inni	86	14	38
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 500 tys.zł	88	12	39
500 tys. - 999 tys.	92	8	182
1000 tys. - 1499 tys.	93	7	191
1500 tys. - 1999 tys.	97	3	146
2000 tys. i powyżej	99	1	173
Ocena własnych war. mater.			
Złe	93	7	352
Średnie	96	4	331
Dobre	97	3	103
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	97	3	55
Raz w tygodniu	95	5	467
Kilka razy w roku	93	7	198
W ogóle nie uczestniczy	95	5	67
Ocena kier.rozw.syt.w kraju			
Dobry kierunek	98	2	191
Zły kierunek	94	6	488
Trudno powiedzieć	93	7	109

Tabela 3. Czy w czerwcu Pan(i) lub Pana(i) najbliższa rodzina planuje zakup czegoś lub też zakupiła coś, co wiąże się z dużym wydatkiem?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	87	1	1084
Płeć				
Mężczyźni	13	86	1	525
Kobiety	13	87	0	558
Wiek				
do 24 lat	10	90	0	126
25-34	18	81	1	159
35-44	16	83	1	241
45-54	14	86	1	153
55-64	10	90	0	200
65 lat i więcej	11	89	1	201
Miejsce zamieszkania				
Wieś	9	90	1	403
Miasto do 20 tys.	17	82	1	127
od 21 do 100 tys.	15	84	1	220
101-500 tys.	20	80	0	170
501 tys. i więcej mieszk.	8	91	1	164
Region				
Północny	16	84	1	116
Zachodni	12	88	0	120
Środkowo-zachodni	16	83	1	161
Środkowy	12	86	2	214
Wschodni	13	87	0	115
Południowo-wschodni	10	89	1	168
Południowo-zachodni	12	88	0	189
Wykształcenie				
Podstawowe	9	91	1	438
Zasadnicze zawodowe	12	88	0	271
Średnie	15	83	1	293
Wyższe	27	73	0	81
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	21	79	0	48
Prac. umysł. niż. szczebla	17	83	0	85
Pracownicy fiz.- umysł.	9	86	5	44
Robotnicy wykwalifikowani	8	91	1	124
Robotnicy niewykwalifik.	14	86	0	56
Rolnicy	13	87	0	76
Prywatni przedsiębiorcy	38	62	0	31
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	10	89	1	419
Uczniowie i studenci	6	94	0	39
Bezrobotni	21	79	0	96
Gospodynie domowe i inni	11	87	2	63
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys. zł	6	94	0	74
500 tys. - 999 tys.	11	88	1	260
1000 tys. - 1499 tys.	10	89	1	280
1500 tys. - 1999 tys.	12	88	0	173
2000 tys. i powyżej	22	78	0	209
Ocena własnych war. mater.				
Złe	10	89	1	520
Średnie	13	87	0	443
Dobre	24	76	0	119
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	6	94	0	74
Raz w tygodniu	13	86	1	647
Kilka razy w roku	14	86	0	271
W ogóle nie uczestniczy	12	86	1	89
Ocena kier. rozw. syst. w kraju				
Dobry kierunek	12	87	0	239
Zły kierunek	12	87	1	679
Trudno powiedzieć	18	81	1	166

Tabela 4. Czy Pana(i) zdaniem, wprowadzenie VAT-u spowoduje podwyżki cen czy też nie spowoduje podwyżek cen towarów? 1 - spowoduje znaczne podwyżki cen, 2 - spowoduje niewielkie podwyżki cen, 3 - nie spowoduje podwyżek cen (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	75	17	1	6	787
Płeć					
Mężczyźni	74	19	1	5	394
Kobiety	77	16	1	7	394
Wiek					
do 24 lat	77	20	1	1	97
25-34	75	20	2	4	130
35-44	78	16	1	6	200
45-54	76	18	1	5	123
55-64	72	20	1	6	125
65 lat i więcej	73	11	1	15	110
Miejsce zamieszkania					
Wieś	71	20	1	9	253
Miasto do 20 tys.	66	30	1	4	85
od 21 do 100 tys.	78	14	3	5	174
101-500 tys.	81	13	0	6	146
501 tys.i więcej mieszk.	80	15	1	3	129
Region					
Północny	81	15	3	2	91
Zachodni	79	14	2	6	85
Środkowozachodni	75	20	0	5	126
Środkowy	71	19	1	9	149
Wschodni	76	20	3	2	74
Południowo-wschodni	76	18	1	6	122
Południowo-zachodni	75	15	0	9	141
Wykształcenie					
Podstawowe	71	15	2	12	232
Zasadnicze zawodowe	81	15	1	3	209
Średnie	78	17	1	4	270
Wyższe	65	31	0	4	77
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	64	30	0	6	48
Prac.umysł.niż.szczebla	77	17	0	6	82
Pracownicy fiz.- umysł.	79	21	0	0	39
Robotnicy wykwalifikowani	85	14	0	1	99
Robotnicy niewykwalifik.	65	26	2	7	43
Rolnicy	77	14	0	9	47
Prywatni przedsiębiorcy	77	23	0	0	31
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	72	17	2	9	258
Uczniowie i studenci	87	13	0	0	32
Bezrobotni	78	13	3	6	68
Gospodynie domowe i inni	77	14	4	5	38
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys.zł	75	14	0	11	39
500 tys. - 999 tys.	76	16	1	7	183
1000 tys. - 1499 tys.	72	20	1	8	189
1500 tys. - 1999 tys.	80	16	2	2	146
2000 tys. i powyżej	75	20	1	4	173
Ocena własnych war. mater.					
Złe	79	12	1	8	353
Średnie	72	22	1	5	329
Dobre	71	23	1	4	103
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	82	8	0	10	55
Raz w tygodniu	74	18	1	6	467
Kilka razy w roku	76	19	1	4	197
W ogóle nie uczestniczy	77	17	0	6	67
Ocena kier.rozww.syt.w kraju					
Dobry kierunek	68	25	1	6	191
Zły kierunek	79	13	1	6	487
Trudno powiedzieć	71	22	1	6	110